

Et lejlighedsdigt af Johan Nordahl Brun

Madam! Mit Øye saae, min heele Siel var Øye
Den Dag jeg vandred om blant *Fridrich Dalens* Høye
Paa nøgne Slætter tit en Nordmand kieded sig
Her fant hans Syn en Kreedes sit eget Norge lig

Hans Øre lytter strax, naar Søens Bølge snakker
Og naar han seer igien de kiere steile Bakker
Forynges tunge Fod og læt han klattrer op
Og synes som han staaer paa Norske Klippes Top

Nu skuer han en Aae, som slangeformig sniger
Sig giennem høye Siv, han rask i Baaden stiger
Paa Ungdoms Fiskefangst, han tænker hierteglad
Hvor tit han fuld af Haab med Krogen medet sad

Hist i den tykke Skov han taus opmærksom vanker
Og Riflen og hans Jagt ham rinder strax i Tanker
Her Soelen brender ey men levner netop Dag
Og ingen Regn faldt ned igiennem draabfridt Tag

Her flittig Mølle gaar med Vand, som hist i Norge
Den skal ey Kaste-Vind i reved Vinge borge
Og Kilden mindre grum end i vort Fødeland
Kun sielden binde skal med Iis det raske Vand

Hist springer Kilde Væld tæt under giestfrie Skygge
Hvor man et *Monument* for Quinde-Dyd vil bygge
En øm erkientlig Haand indvier dette Stæd
Til evig Ære for to Søstres Kierlighed

En Landsmand hvisker mig her i fortroeligt Øre
Kan dette *Helicon* din Aand til Sang forføre
Vid hun, som Kilden gav med hugne Steene Skik
Tit her ved Aaens Bræd i disse Tanker gik

O! du min Glædes og min Sorgs Deltagerinde!
Som lod mig i dit Skiød en anden Moder finde,
Ved Fødsel mindre end ved trofast Venskab min
Dit Raad, dit Mod, din Trøst veiledde mine Trin
Min Søster Himlen mig dit Selskab vilde skienke
Da dette blev min Deel, da blev Jeg mindre Enke
Til Vidne derfor om et skiønsomt Hiertes Gield
Jeg sette vil dit Navn paa dette Kilde-Væld

Skriv Digter om du kan, det som er Marmor værdigt
 Saa talte han, jeg skrev, og her er Værket færdigt
 Skiønt hvad De stærkt har tengt jeg kun udtrykker svagt
 Men Sagen siger selv, hvad Ord ey her fik sagt

Grevinde! Værdig til den *Gratiernes* Boelig
 Hvor Kunst med skøn Natur er bleven saa fortroelig
 At Øyet neppe seer, hvor dennes Fodspoer gaee
 Man seer den og man troer, man kun Natuuren saae

Grevinde! Lenge pryd det stolte Herre-Sæde
 Og gid De sildig maae Lovises Savn begræde
 Tillad en nordisk Skiald at brøste sig deraf
 At De hans Digt et Stæd i Lundens Skygge gav

Stolt Bergen blive vil, naar jeg deraf kan prale
 At De saae første Dag, iblant dens trange Dale
 Og Byens Døtres Roes just derved voxte skal
 At det er en af dem som boer paa *Fridrichs Dal*

Kjøbenhavn d: 23 Juny
 1791

Brun

Omstående digt af nordmanden Johan Nordahl Brun (1745-1816) lader sig næppe forstå og værdsætte uden et par oplysninger.¹ Digtet kan ses som et dokument til kulturhistorisk belysning af et mindesmærke, som endnu kan opsøges – Louisekilden ved Spurveskjulsskoven ned mod Mølleåen tæt på Frederiksdal slot i Virum. Indvielsen af C.F. Hansens nyklassicistiske sandstensmonument, der indrammer en nu indtørret kilde, fandt sted onsdag den 17. august 1791.

I centrum for begivenhederne stod Christiane Louise Warnstedt (1740-1813), der som ugift og særdeles handlekraftig havde overtaget driften af Frederiksdal slot i 1775 for sin yngre søster, grevinde Sophie Hedvig Schulin (1753-1807) og greve Frederik (Fritz) Ludvig Schulin (1747-81). Takket være hendes energiske indsats undgik man fallitten, og Louisekilden er det varige minde over den yngre søsters taknemmelighed.²

Digtet er dateret 23. juni 1791 og må således være blevet til i forbindelse med Nordahl Bruns besøg i Kjøbenhavn, hvor han i foråret – med beklagelse – overværede genopførelsen af sin tragedie *Zarine* (1772) og tilbragte en enkelt dag på Frederiksdal.³

Digtet er som lejlighedsdigt henvendt til Sophie Hedvig Schulin og udgør en fortællende ramme omkring de otte (her fremhævede) verslinjer, som Nordahl Brun var blevet bedt om at levere til mindesmærket, dette »Monument for Quinde-Dyd«. Fortællingen begynder med en hyldest til områdets landskabelige kvaliteter. Hertil regnes stedets for en nordmand umiskendelige norskhed, men også

åens yndige slyngninger, det tempererede klima og kildevældet »under giestfrie Skygge« bidrager til karakteristikken af et Frederiksdal som et konventionelt *locus amoenus*, et ideallandskab i pastoraletraditionen.⁴

Det er på vejen gennem dette yndige landskab, at en landsmand til Nordahl Brun afgiver bestilling på en indskrift, eller – mindre prosaisk – håber på at Frederiksdal, der nu måles med Helikon, som i sin tid inspirerede Hesiod til sange om guder, kan »forføre« Nordahl Bruns »Aand til Sang«.

Nordahl Brun viser sig som en dreven lejlighedsdigter ved sin evne til ydmygt at camouflere – og legitimere – sit værk, de otte linjers stenskrift, som landsmandens gengivelse af grevindens ensomme tanker.⁵ På grund af tankens kraft og følelsens styrke, ja »Sagen selv« bliver digterens ord til ved beskeden tanke-læsning. Dermed er vejen banet for forvandlingen af landskabet omkring Frederiksdal til »Gratiernes Boelig« i tredjesidste strofe: en forjættende tilstand, hvor natur ikke lader sig adskille fra kunst, og hvor grevindens følelser helt naturligt monumentaliseres i en installation til fejring af venskabet.

Nordahl Brun lader indskriften være resultatet af en lykkeligt samvirkende inspiration fra landskabet og grevindens inderste tanker og får dermed nedtonet sit eventuelle bøvl med at få verselinjerne på plads. Som et digt om sin egen tilblivelse gør det ikke meget væsen af sig, fordi det forudsættes, at følelser er primære, ord sekundære. Der er også på dette punkt langt til Johannes Ewalds forsøg på at tage konkurrencen op med Skaberen i »Rungsteds Lyksaligheder«.

Selve indskriften er på flere måder karakteristisk for den følsomme tid i slutningen af 1700-tallet: det er ikke den ældre søsters notoriske driftighed, der her besynges, men det standsuafhængige venskab. Både økonomiske forhold og adelig baggrund (Warnstedts og Schulins) er karakteristisk nok tilsidesat til fordel for de rent menneskelige kvaliteter: empati, moderskab, venskab – »da blev Jeg mindre Enke«. Den 17. august 1791 var man med Habermas' begreber hverken *citoyen* eller *bourgeois*, man var ideelt set *homme* (selv kvinderne) – fuldt og helt menneske – for en dag.

Nordahl Brun var ikke selv til stede ved indvielsen af monumentet over grevindens ubetalelige gæld, men i sit brev til grevinden understreger han hvilken mindeværdig dag i følsomhedens begivenhedskultur, det må have været:

Vor fortræffelige Landsmand, Hr. Conferenceraad Ancher har dog alligevel malet mig den heele Fest saa livagtig, at jeg næsten fristedes til at besiuenge den fraværende, og var den tiltænkte Lykke falden i min Lod, at have været Øienvidne til disse fortryllende Optrin, kunde jeg umuelig, det er jeg vis paa, modstaaet Fristelsen. Man bliver ung paa nye, naar man omringes af uskyldig Glæde og man glemmer sin Aands Afmakt naar vel anbragte Høytiideligheder oppuste den Geist, som laae begravet under Asken. Men nu skal den kiere Bergenske Taage, et vigtigt Embeds Forretninger og min heele Forfatning, med hvis Beskrivelse jeg ikke vil besvære, nok kunde sætte mig i Stand til at imodstaae alle saadanne Fristelser.⁶

Noter

1. Digtet er fundet og transskriberet 2005 af Jens P. Sørensen i Hegermann-Lindecrone arkivet, »Digte fra andre«, Rigsarkivet. Håndskriftet består af to på forsiden beskrevne blade i kvartformat. Den gennemgående hånd er gotisk med brug af latinske bogstaver til fremhævelse (her gengivet i kursiv). Digtet findes i en afvigende form uden kildeoplysninger i *Samling af Johan Nordahl Bruns mindre Digte*. 2. og forøgede Udgave udgivne af hans Søn C. Brun. Christiania 1818, s. 351-353 (herefter Brun 1818). Trykket bekræfter, at formen »Kilden mindre grum« er en (afskriver)fejl for »Vinter, mindre grum«.
2. Hendes indsats er dokumenteret i Karen Hjorth: »'Ikke helt lykkelig, men heller ikke ganske nedtrykt' – Christiane Louise Warnstedt«, i: Karen Hjorth og Anette Warring (red.): *Handlingens kvinder*. København 2001. En sammenfatning af »Sophie Schulins levnedsløb« gives i Sten Høgel: »Sophie Schulins nodesamling på Frederiksdal Slot«, i: *Musik & Forskning*, 26. 2001.
3. *Zarine* blev (for sidste gang) opført 26. maj 1791. Af et brev fra Nordahl Brun til grevinde Schulin, dateret Bergen 5. nov 1791 og gengivet i Louis Bobé: »Louise Kilden i Frederiksdal Skov«, i: *Personalhistorisk Tidsskrift*, 8. rk. 6. bd., 1927, s. 80-83, fremgår det, at digteren regner »den Dag jeg havde den Ære at henbringe paa Fridrichsdal for den behageligste paa min siste Reise«. Det fremgår også, at tragedien ikke var nogen succes: publikum »har erklæret sig for Synge-Stykker, Opera og alt hvad som understøttes af den fortryllende Musique«, og i den situation er der beklageligvis ikke plads til alvorlige tragedier, som sætter »muntre Folk i ondt Lune«.
4. Jf. Ernst Robert Curtius: *Europäische Literatur und lateinisches Mittelalter* (1948), »Kapitel 10. Das Ideallandschaft«. Bern og München 1984. 1700-tallets udformning af denne topos savner sjældent et element af nytte: »Her flittig Mølle gaar med Vand«. Det svarer til den syngende bonde og Øresunds »Skove af Master« i Johannes Ewalds »Rungsteds Lyksaligheder« (1775).
5. Landsmanden identificeres som »Hr. Conferentsraad Carsten Ancher« i Brun 1818, s. 252. Carsten Tank Anker (1747-1824) boede i København 1774-1811 og erhvervede 1780 landstedet Rolighed i Charlottenlund. Hans evt. rolle som mæcen er uafklaret.
6. *Personalhistorisk Tidsskrift* 1927, s. 82. Til indvielsen af monumentet blev der fremstillet et program, som i dag er den primære kilde til inskriptionens endelige ordlyd – idet C.F. Hansens sandsten (ikke den annoncerede marmor) er blevet nedbrudt med tiden. »Ordene til Musiken, som opføres ved Lovises Kildes Indvielse paa Frederichsdal, den 17 August 1791« indeholder foruden den isolerede inskription en kantate, som afsluttes med linjerne: »Den grumme Tids almægtige Vælde / Vil engang Pyramider fælde; / Men evigt, evigt Venskab staer«. Det fremgår af Nordahl Bruns brev, 5. nov. 1791, at kantaten ikke er forfattet af ham.

Henrik Blicher